

Хан Тервел /701 – 721 г./

Хан Тервел е вторият владетел на младата ни държава след хан Аспарух. Приема се, че е син на хан Аспарух. Времето на управлението му е от 701 до 718 или 721 година. В документа „Именник на българските ханове“ се уточнява, че той царувал 21 години, затова по-вероятно е да бъде 721 г.

Той успял да укрепил вътрешно държавата и да издигне нейната политическа роля и значение, да я направи известна в цяла Европа. Задълбочилата се криза във Византия и експанзията на Арабския халифат към Балканския полуостров улеснили активната българска външна политика.

През 705 година византийският император Юстиниан II бил свален от престола и изпратен с кораб на заточение. Той успял да се свърже с българския владетел хан Тервел и поискал помощ да се върне в Константинопол като обещал съответно добре да се отплати на България. Тервел преценил, че предложението е изгодно и се отзовал. Събитията са отразени във византийски и западни летописи. Той помогнал на императора да се върне на престола и за отплата получил титлата кесар /втора по значимост във Византия след императорската и дадена за пръв и последен път на чужд владетел/ и областта Загоре /между Източна Стара планина и Странджа/. Това било първото българско териториално разширение на юг от Балкана. По заповед на императора на хиподрума в Константинопол била поставена статуя на българския владетел, където било проведено и честването. Ханът поставил на земята щита си, а византийците го затрупали със злато, което ханът раздал на войниците си „пръскайки с едната си ръка злато, а с другата сребро“, после поставил копието си, което пък било затрупано със скъпи копринени дрехи и червени кожи. Предполага се, че Тервел наредил в чест на удържаната победа да бъде изсечен релефът на Мадарския конник, който символизира триумфът му над Византия, отразен и в текста на най-ранния надпис към него.

Опитът на византийския император по-късно през 708 година да си върне областта Загоре бил осуетен. Българската войска удържала победа в битката край Анхиало / днес Поморие/. Като се възползвал от затрудненията на Византия, Тервел на два пъти нахлувал с войска в Източна Тракия и достигал чак до стените на византийската столица – Константинопол, като се

върнал с богата плячка. Още веднъж същият император Юстиниан бил свален от престола и помолил за помощ българите, но Тервел преценил, че няма смисъл да залага на него, защото явно е губещ.

С новия византийски император Теодосий III хан Тервел сключил мирен договор през 716 година със следните условия:

1. Уточнена била границата между двете държави, която на юг стигала до крепостта Милеона / днешното село Ябълково, Хасковско/, река Марица и Странджа;

2. Империята се задължавала да изплаща на Българската държава ежегоден данък в скъпи копринени дрехи и червени кожи на стойност 30 литри злато, значителна за времето сума / 22 000 златни византийски монети/;

3. Двете страни трябвало взаимно да си предават политическите бегълци;

Уредени били и търговските отношения между двете държави:

4. Стоки, преминали границата без печат /съответстващ на днешното мито/, подлежали на конфискуване.

Това е първият договор в европейската средновековна история, който регламентирал междудържавни търговски отношения.

Вероятно в същия договор се обещавала взаимопомощ в случай на външна опасност, с което можем да си обясним следващите събития.

Една година след това Византийската империя преживявала драматични събития. Арабите обсадили Константинопол по суша и море. Византия изглеждала пред гибел. Победоносният ислям заплашвал Балканите със завладяване, подобно на Иберийския полуостров. Ханът преценил, че арабите са заплаха не само за византийците, но и за държавата му. В решителния момент българската войска оказала помощ на византийците, като не позволила на арабите да навлязат дълбоко в Тракия и да се запасят с продоволствие, нанесла няколко поражения на многобройната арабска армия и я принудила да се изтегли от европейските предели. Всички източници описващи тези времена са единодушни за значимостта на българската победа, различава се само броят на убитите врагове, които са според някои 20 000, според други 32 000 араби. Годината на това събитие - 718, с право е наречена от един френски историк „забележителна дата в световната

история“, тъй като тогава била възпярна арабската експанзия към Балканите и оттам към Централна и Западна Европа.

Участието на българите в отблъскването на арабската обсада на Константинопол е най-широко отразеното събитие от нашата история в средновековната историопис, например от неговия съвременник Беда Преподобни, един от известните западни богослови, в неговата тъй наречена „Голяма хроника“.

В заключение за управлението на хан Тервел можем да кажем, че той е забележителен и далновиден владетел. Съчетал таланта на пълководец и дипломат, той спасил и своята държава и цяла Европа от арабско нашествие през Балканския полуостров.

През 1972 г. е публикувана находка – оловен печат с надпис на гръцки език, който гласи: „Богородице, помагай на кесаря Тервел“. На лицевата страна на печата личи допоясно изображение на владетел с дълги, спускащи се до раменете коси и островърха брада. Макар и схематично изображението внушава представата за сравнително млад мъж, който е в разцвета на силите си. Облечен е с ризница, има шлем на главата, в дясната си ръка държи копие, а в лявата полукръгъл щит, върху който е изобразен конник, устремен срещу паднал на земята противник. Няма съмнение, че печатът е на българския хан Тервел. Изработката му трябва да се отнесе към 705 година, когато българският владетел получил титлата кесар, дадена за пръв и последен път на чужд владетел, /друг подобен случай няма/ и според историците е приел християнството, което е задължително условие, за да се получи тази титла. По късно той бил канонизиран от църквата под името свети крал Тривелий.